

Pedrolo).

El corrent dominant, però no fou cap dels que hem citat. El tipus de novel·la que veritablment va fer forrolla s'inscriu en el corrent del realisme psicològic. El seu predomini s'explica— i citem altra vegada el tàndem Campillo-Castellanos —perquè proporciona uns models establerts i acceptats majoritàriament, tant aci com a tot Europa. Uns models que, lògicament, no podien ser bandejats en uns anys en els quals allò que interessava era, sobretot, afermar el gènere i el seu conreu més que no pas qüestionar-lo.

Aquest corrent— /el realisme psicològic, que cal entendre en un sentit ampli) —ofereix múltiples variants. Una d'elles és l'anomenada novel·la catòlica. Els models que serviren de plataforma a aquesta variant del realisme psicològic foren, a casa nostra, les traduccions que Joan Sales va fer de Dostoievski i Kazantzákis. M'estic referint a les novel·les: «Els Germans Karamàzov» i «El Crist de Nou Crucificat».

Ambdues novel·les conegueren un

èxit rotund. El mateix èxit, per cert, que va tenir la novel·la del propi Joan Sales «Incerta Glòria». Sembla acceptada la tesi que considera Joan Sales i Blai Bonet com els iniciadors— i alhora els màxims representants —de la novel·la catòlica a Catalunya.

La novel·la catòlica

No em puc estendre excessivament en aquest capítol, però penso que val la pena que ens hi aturem un moment. La novel·la catòlica neix d'una confluència d'interessos: els religiosos i els literaris. No es tracta d'un simple corrent estètic o d'una moda formal. Hom pensa que a través de la novel·la es pot incidir en la consciència moral i religiosa de la societat. Literàriament, la novel·la catòlica significa la superació del naturalisme vuitcentista i del positivisme. Ofereix la possibilitat de penetrar en els espais morals de la personalitat humana que escapen a l'observació positivista. Indaga el transcendent i esgarrapa el misteri.

La quantitat d'hores de lectura que ha proporcionat aquest tipus de novel·la és pràcticament incalculable. De cop i volta va semblar que la novel·la catòlica era l'única novel·la vàlida. El mercat es va saturar de traduccions. Tres editorials es repartiren la feina i els èxits: edicions 62, l'editorial Vergara (Col·lecció Isard) i l'editorial Proa, en la seva represa. És així com les prestatgeries dels llibraferits s'ompliren d'autors com Bernanos, Malraux, Graham Green, Julien Green, Chesterton, Mauriac, Claudel, Saint-Exupéry, Montherlant, Péguy, Camus, Cronin, Maurrois, Guareschi, Sartre, Simone de Beauvoir i Simone Weil... Per no citar— que no sé si cal —Vintila Horia, Par Lagerkvist, Schwarz Bart, Françoise Sagan i «tutti quanti».

No cal dir que en l'àmbit editorial espanyol succeïa quelcom de semblant. L'any 1957 J.L. Martín Descalzo— un capellà —guanyava el premi Nadal amb la novel·la «La frontera de Dios». L'èxit d'aquesta novel·la degué sorprendre els propis editors. Les edicions se succeïen de dues en

El novel·lista Josep Pla

F

óra inexplicable que en aquesta revisió de la narrativa produïda a les terres gironines durant els dar-

ters quaranta anys, Josep Pla (1897-1981) no hi tingués un espai. I això, sobretot per dues raons: perquè per més escriptor català i universal que sigui, no va deixar mai de ser, explícitament, l'escriptor de Palafrugell, i, doncs, l'escriptor empordanès i gironí —per excel·lència, podríem afegir-hi—, i perquè el seu mestratge en vida a novel·listes com M. Àngels Anglada i Josep Valls, o la seva influència pòstuma sobre M. Mercè Roca, per esmentar-ne qualsevol, és indiscutible.

Amb tot, des del punt de vista quantitatiu, la narrativa d'imaginació és escassa al llarg de les trenta mil pàgines que escriví Pla, on predominen en canvi d'altres gèneres, com són l'assaig, la biografia, el llibre de viatges, les «choses vues»... Concretament, Pla publicà tres novel·les *El carrer estret* (1951), *Nocturn de primavera* (1953), i *L'herència* (1972), i dues dotzenes llargues de narracions recollides als volums de l'Obra Completa *La vida amarga* (1967), *Aigua de mar* (1966) i *Un petit món del Pirineu* (1974).

Val a dir, tanmateix que l'autor era ben conscient de l'evidència del fet, com ho proven les al·lusions en molts prefacs, per cert amb un to prou nostàlgic: a *La vida amarga* —el volum que conté les narracions més cosmopolites—, per exemple, escriu: «aquest és un llibre de literatura narrativa, que és la literatura que m'hauria agradat de cultivar si no m'hagués dedicat al

periodisme, és a dir si la dispersió angoixant del periodisme m'ho hagués permès».

No només, però, la producció narrativa li esdevingué reduïda arran de l'activitat periodística, sinó alhora per qüestions, diguem-ne, d'ideologia literària. Primerament, perquè com assenyala Fuster «Pla només accepta aquella literatura que prové del real» i, per tant, en reunir la novellística, objectivament parlant i per al propi autor, elements d'artificiositat i de ficció, la deixà bastant a banda.

I, segonament, per «la despreocupació formal que presenta tota la seva obra», tant a nivell de morfologia interior com exterior, que fa que només en aquells gèneres que més llibertat li proporcionaven i que més flexibles eren, trobi «la via més còmoda per a dir el que vol dir» —com afirmen Castellet i Fuster, respectivament—, la qual cosa no és el cas, òbviament, del gènere que ens ocupa.

Per les causes ressenyades, doncs, les proses de Pla que pertanyen a la narrativa d'imaginació, com deia, no arriben a trenta. Aquests textos, si bé a nivell formal i circumstancial poden dividir-se en novel·les, escrites totes en l'època de maduresa, i en narracions curtes, compostes, la major part i originàriament, abans dels vint-i-cinc anys, no presenten en canvi, gaires diferències quant a d'altres elements:

Així, per exemple, cada una d'aquestes obres és com una galeria de personatges, on els fets se succeeixen amb tota naturalitat i com per casualitat. O, dit

LA NARRATIVA GIRONINA

dues com les cireres. El tema religiós era un filó. La Carmen Laforet, guanyadora del premi Nadal amb una novella de títol nihilista («Nada»), ara feia l'ullet al lector, des dels aparadors de les llibreries, amb un nou i suggestiu títol: «La mujer nueva». I fins i tot una novella mediocre com «El canto del gallo», Giménez Arnau, és avui del tot intrombable.

Bé, el tema ens portaria lluny. A hores d'ara penso que aquell esclat de novella catòlica no fou un simple fenomen literari. Fou un fet social. Els llibres de Charles Moeller— (cinc volums, editats per l'editorial Gredos, sobre «Literatura del siglo XX y Cristianismo») —corrien de mà en mà i facilitaven la nòmina d'autors que calia traduir. Menys divulgació varen tenir, (i en canvi eren pots més profunds), els tres volums d'André Blanchet «La literatura y lo espiritual», amb un pròleg del prestigiós teòleg Henri de Lubac, jesuïta com el propi Blanchet.

L'editorial Estela, pionera dels llibres d'espiritualitat, també es va deixar seduir per la màgia del

moment. I heus aquí que a l'octubre del 63 va publicar— (en castellà, amb excellent traducció de Francisco J. Alcántara) —la novella «... Como a través del fuego», de Jean Montaurier, un pseudònim que amagava un capellà: el reverend Edmond Fleury. La novella, editada a França per Gallimard, havia obtingut el novè gran Premi Catòlic de Literatura, l'any 63, el mateix any que, també a França, J.M.G. Le Clézio— un jove autor amb ressonància de Celine —obtenia el Prix Renaudot.

Serveixi aquesta cita per captar tota la febre que es vivia aquells anys. Em sembla prou significatiu que la novella del clergue francès fos editada a casa nostra (bé que en castellà) el mateix any que fou editada (i premiada) a França.

El silenci gironí

Així mateix sorprén— diguem-ho clar —que la levítica Girona, que no fou gens insensible a aquest fenomen,

no hagués produït una novella (una tan sols) de temàtica religiosa. És ben possible, en canvi, que una part de l'èxit inicial de Gironella («Los cipreses creen en Dios») sigui atribuïble, més enllà dels mèrits intrínsecs de la novella, a l'ambient. La sensibilitat, pel que fa al tema religiós, era a flor de pell. Així s'explicava que un capellà gironí, Mn. Martíà Brunsó, visiblement contrariat pel contingut de la novella de Gironella, escrivís una rèplica que no deixa lloc al dubte: «Los cipreses que maldijo el diablo».

Quelcom semblant va succeir a la novella de Gilbert Cesbron (un altre dels autors «de moda») que duia aquest títol tan significatiu: «Los santos van al infierno». Els sants, en aquest cas, eren els capellans obrers i l'al·lusió a l'infern és una metàfora de l'apostolat que aquests capellans exercien als barris baixos de París. La rèplica no es féu esperar. L'escriptor blanenc— historiador i novel·lista — Vicenç Coma i Soley publicava, al cap de poc, «Las pecadoras van al cielo», amb la qual cosa, pel que sembla, es

d'una altra manera, sense gaires arguments: és sempre el mirall stendhalià que dona a l'autor «una sèrie d'imatges, però que no reflecteixen cap argument treballat», en paraules d'ell mateix.

I, per aquestes galeries obertes, microcosmos d'un país, d'una cultura i d'un univers, van passant avall, a més a més d'imatges, fets i circumstàncies, personatges de totes les classes socials, el gest de cada un dels quals l'autor atura i congela en el paper a mesura que van projectant un defecte o una virtut; i, així, els va dibuixant, alhora i sempre, però amb una profunda tendresa —vegem, sinó, el matrimoni Poch, amfitrions de la gran festa a *Nocturn de Primavera*; el Gras Verdura a *Pa i Raïm*; o Aurora, la protagonista suïcida de la narració que conté el llibre *Cadaqués*, primera part d'*Un petit món del Pirineu*, de totes la més desconeguda.

Podríem ressenyar, encara, d'altres característiques comunes d'entre aquests textos. Però ja per acabar, solament en vull esmentar una altra que crec important: en les reflexions dels personatges, en els seus diàlegs, i en les situacions i en el paisatge que els envolta, Pla hi presenta sempre la seva concepció vital, la seva filosofia, la seva particular anàlisi de la realitat —potser per això, aquests textos resten tan ben travats en el conjunt d'aquesta impecable, extensa i variada en gèneres Obra.

GABRIEL PLANELLA

Gabriel Planella és poeta

La primera novel·la de Jaume Ministral va commocionar els gironins. L'autògraf de l'escriptor revela les dimensions del rebombori.

*A veure si no podré
tornar més a Girona*

restablí un cert equilibri.

Bé, no oblidem que aquells foren els anys de cine-fòrum, del teatre-fòrum i del llibre-fòrum. Els colloquis es multiplicaven a cada cantonada i les taules, inevitablement, eren *rodones*. Bergaman apassionava, i, qui més qui menys, tothom sabia que «El diàleg de Carmelites» de Bernanos es basava en la novel·la de Gertrudis von Lefort «La última del Cadalso». O bé que el «Diari d'un Rector de Poble» del mateix Bernanos podia ser un transsumpte de Joan M. Baptista Vianney, el rector d'Ars.

Vull dir— suposo que s'entén — que eren anys peculiars: la cultura religiosa i la literària anaven de bracet. La pregunta que encara ara em segueixo fent es aquesta: Com és que la levítica Girona, que d'altra banda vivia intensament les inquietuds dels anys 60, no va produir ni una sola novel·la catòlica, si exceptuem la producció castellana de Gironella?

No hi ha resposta. Tan sols sorpresa. La mateixa sorpresa que es produeix quan prenem consciència de l'esclat novellístic de Mallorca, tan lligat a la incidència del turisme a les

illes. Cap gironí— llevat, en part, de Josep Planes Mundet —s'ha interessat, novellísticament parlant, per la incidència del turisme a la Costa Brava.

La cosa és així i no cal donar-hi voltes. No crec que a Girona es puguin detectar unes dificultats específiques, pròpies. El problema bàsic— aquí i a tot arreu —no és altre que el que hem exposat. És el problema genèric de l'escriptor català: la manca d'una tradició sòlida i d'uns referents vàlids. Narcís Comadira ho expressava així:

«Els poetes tenim una tradició molt bona, sabem on mirar... Els novellistes, en canvi, no en tenen, de tradició. La novel·la catalana sempre ha estat molt fluixa. Al XIX, no hi ha res, no hi ha una novel·la com a França o com a Rússia; al XX hi ha la novel·la de Víctor Català, de Llorenç Vilallonga, de Mercè Rodoreda... no són prou per a fer una tradició poderosa».

Deixem-ho així, doncs. L'argumentació de Comadira explica moltes coses. No sé si ell —o algú— aconseguiria explicar per quin secret motiu a Girona en concret, en el període

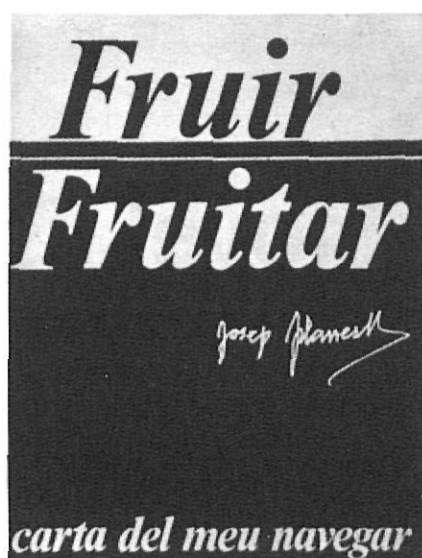
que va dels anys 40 als 70, es produeix un silenci tan absolut en l'àmbit de la creació novellística.

Ministral, Ferrer, Planes

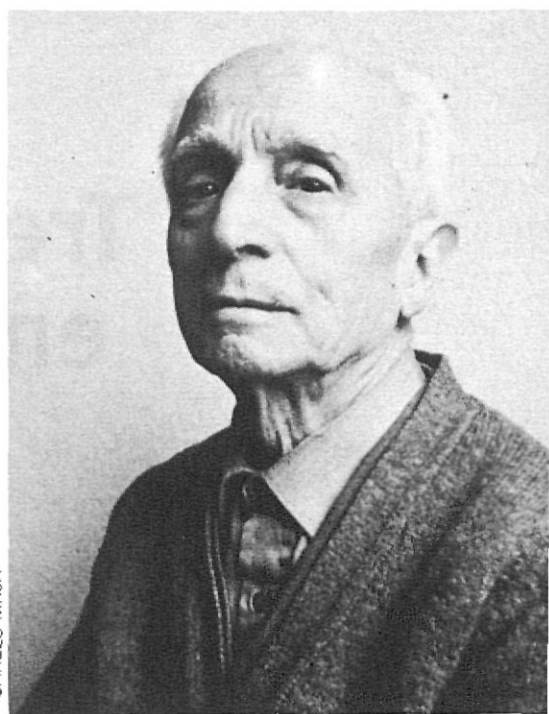
No és gens estrany que l'aparició de la novel·la de Jaume Ministral Masià «Ciutat Petita i Delicada» commocionés el públic lector gironí. Tanmateix aquesta crònica costumista s'escapa del període que se m'ha encomanat de consignar. La primera edició aparegué el març del 1975. No redimeix, per tant, el llarg i penós silenci. En canvi, és ben possible que el llarg i penós silenci expliqui l'èxit que, d'entrada, va obtenir aquesta novel·la. La gent se'n feia creus que es pogués escriure una novel·la sobre una ciutat «petita i delicada». La fina ironia de Ministral i una espeical predisposició per l'anècdota li valgueren molts lectors. I animaren sens dubte l'autor, que, en principi— tot s'ha de dir —, recelava. Llegeixo en una dedicatòria autògrafa de Ministral aquestes paraules, adreçades a un amic: «A veure si no podré tornar més a Girona».

Salvador Ferrer va publicar la seva novella als 82 anys.

Josep Planes Mundet en tenia 75 quan va editar la seva obra més important.

CARLES MITJÀ

Explica, penso, més que tot el que jo pugui dir, el vessant insòlit i agosarat d'aquest fet: una novella gironina, que parla de Girona... Inaudit!

Les següents novel·les de Ministral —«Confessem-nos?» (1980) i «Tramuntana Boja» (1981) — foren acollides amb entusiasme però sense sorpresa.

La sorpresa la donaria novament Salvador Ferrer que, als 82 anys i després d'una llarga absència, tornava a Girona amb un llibre sota el braç: «L'Arc de Sant Martí». Nova crònica sobre Girona, plena de tendresa i no exempta d'humor. Completa, des d'unes altres perspectives, la crònica costumista de Ministral. A la presentació del llibre — (que fou feta a La Fontana d'Or, l'octubre del 84) — prengueren la paraula els senyors Joaquim Pla Dalmau, editor del llibre, el diputat López de Lerma i l'alcalde de la ciutat, Joaquim Nadal. Aquesta novella també cau «au delà» del període que m'ha estat assignat de comentar. Em pregunto si no són aquests (Jaume Ministral, Salvador Ferrer) els autors que havien d'establir la passera entre les dues ribes: l'ahir de la postguerra i l'avui.

El mateix podríem dir de Josep Planes Mundet, autor de «Fruir: Fruitar», una novella que porta el subtítol de «Carta del Meu Navegar». Josep Planes Mundet, autor també de l'obra «Un hereu de la Mediterrània» (1968), va néixer a Girona el 29 d'Agost del 1902. A la solapa de «Fruir: Fruitar» explica el seu currículum. Seria difícil — gosaria dir que impossible — trobar una solapa més densa de contingut. Gairebé un rècord en aquesta mena d'afers. En un moment determinat diu: «Esclata la guerra civil 1936-39. S'estroneja la deu literària... etc.» Em pregunto si no serà aquesta la raó del silenci que adoptaren els escriptors gironins, alguns dels quals, com el propi Planes, haiven estat prou polítics abans de la guerra...: Se'ls estroncà la deu literària. Si fou així, tot queda explicat.

«Fruir-Fruitar» és un llibre complex i barrija-barreja. No acaba de ser una novella. És ple de digressions que voregen l'assaig. El propi Planes sembla adonar-se'n. Defineix així el seu llibre: «De la narració plàstica amb històries de fets a la novella de les actituds humanes íntimes». No s'entén

massa. La diferència entre les dues coses que contraposa (històries de fets i actituds humanes) no és gaire clara. Sigui com sigui, aquesta novella (amb reserves) també cau fora del període esmentat. Fou editada l'any 1977 pel propi autor.

Definitivament, doncs, l'aportació literària de Girona, si ens cenyim al camp de la narrativa, fou, durant el llarg període franquista, el silenci. Un silenci de trenta anys.

Jaume Reixach és llicenciat en filosofia i lletres.